

Slaget om hemmet

Värden, utanförskapanden och förorten som folkhemmets periferi

The struggle about home. Values, social exclusion and the suburb as the periphery of the People's home

In this article, we analyse contemporary discourses about social exclusion in the suburbs. The empirical material is mainly based on speeches of different Swedish political party leaders during the Politician's Week (*politikerveckan*) in Almedalen that took place in 2016. By adopting a discursive psychology approach, we have examined the interpretative repertoires and the discursive resources that the party leaders use to frame the suburbs as sites of "parallel society", criminality, passivity, gender oppression, radicalization and dominance of values that assumingly pose a threat to the social cohesion of Swedish society and the basis of the People's Home. In order to remediate the "crisis of values" in Swedish society that migration and social exclusion of suburbs have supposedly engendered, "Swedish values" are highlighted as important resources to strengthen social cohesion and reclaim the endangered People's Home. Thus, values are gradually becoming primary markers of difference and deployed to construct hierarchies of belonging and rights in the Swedish society.

Keywords: Suburbs, Values, Politics of Belonging, People's Home, Social Exclusion

UNDER DE SENASTE åren har det förts en omfattande politisk debatt om vad som beskrivits som en alltmer alarmerande situation i förortsområden runt om i landet.¹ Debatten har inte minst tagit fart i spåren av återkommande oroligheter, där exempelvis teman som bilbränder, väpnade uppgörelser och stenkastning mot uttryckande räddningsfordon ägnats stor uppmärksamhet i både massmedia och politisk debatt (Schierup & Ålund 2011; Stigendal 2016). I debatten har förortens problem inte sällan beskrivits i termer av utanförskap, ett tillstånd som utgör ett växande hot mot samhällets sammanhållning och dess grundläggande värden (Dahlstedt 2018).

Den svenska debatten är del av en bredare europeisk trend, där ledande politiker inte bara i Sverige utan i en rad europeiska länder sedan 2000-talet har beskrivit migration

1 Det arbete som presenteras i artikeln har finansierats av Vetenskapsrådet genom projektet Samverkan, utbildning och inkludering i mångkulturella förortsmiljöer (Dnr 2013-38137-101879-27) samt Linnaeus University Centre for Concurrences in Colonial and Postcolonial Studies. I artikeln vidareutvecklas tankar och resonemang som presenteras i boken *Förortsdrömmar* (Dahlstedt 2018).

och det mångkulturella samhället i termer av problem och hot (Ålund 2004; Hellström 2016). Inte sällan har stadens mångkulturella förortsområden stått i förgrunden för denna debatt (Sernhede, Thörn & Thörn 2016; Dikeç 2017). En rad tongivande politiker har beskrivit mångkulturalism som ett hot mot ”nationella kärnvärden” och har mot denna bakgrund utropat ”mångkulturalismens död” (Eliassi 2013; Dahlstedt & Neergaard 2016). Problembeskrivningen fick förnyad kraft i efterdyningarna av 2015 års så kallade flyktingkris, där ett stort antal flyktingar sökte sig till Europa och Sverige, främst från det krigshärjade Syrien. Runtom i Europa har repressiva, exkluderande åtgärder främst riktade mot muslimska migranter, spridits och alltmer normaliserats (Gardell 2016; Ålund, Schierup & Neergaard 2017). I detta sammanhang har tanken om att ”nationella kärnvärden” i en tid av migration är utmanade fått allt större genomslag med en allt starkare längtan tillbaka till det ”förlorade” hemmet (Duyvendak 2011; Hübinette 2012).

I denna artikel ska vi gå tillbaka till Sverige 2016, i efterdyningarna av 2015 års flyktingsituation, för att se hur man under 2016 års politikerveckor i Almedalen omtalade förorten som ett problem i behov av åtgärder, där utanförskap och svenska värden var starkt återkommande teman. Med utgångspunkt i en diskurspsykologisk ansats är syftet att närmare undersöka partiledares tal om förorten som ett samhälleligt problem, med särskilt fokus på de specifika värden som förorten tillskrivs i relation till samhällets sammanhållning och värden. Hur tolkas förortens problem? Utifrån dessa tolkningar, vilka åtgärder föreslås för att komma till tals med detta problem? Vilka diskursiva resurser används för att underbygga dessa tolkningar?

Artikeln är upplagd enligt följande. Vi inleder med att presentera den analytiska ansats som artikeln tar avstamp i samt det material som analyseras. Därefter ges en bakgrund med utgångspunkt i tidigare forskning om förorten som en del av bygget av det svenska folkhemmet och det senaste decenniets debatt om utanförskap, som inte minst tagit fart i efterdyningarna av 2015 års så kallade flyktingkris. Sedan presenteras vår analys av partiledares tal vid 2016 års politikerveckor i Almedalen, med särskilt fokus på hur förorten beskrivs i relation till utanförskap, sammanhållning och svenska värden. Avslutningsvis diskuteras huvudlinjerna i vår analys i ljuset av samtida vägval och utmaningar när det gäller sammanhållning och tillhörighet i en tid av internationell migration.

En diskurspsykologisk ansats

Artikeln tar avstamp i en diskursteoretisk ansats, såsom denna har utvecklats av bland andra Michael Billig (1987, 1995), Margaret Wetherell och Jonathan Potter (1987, 1992). I fokus för denna ansats står människors sätt att skapa mening om sig själva och om samhället, det vill säga konstruktionen av identitet och verklighet. Ansatsen utvecklades som en reaktion mot det individcentrerade kognitiva paradigmet som under lång tid hade dominerat socialpsykologin, där man närmade sig socialpsykologiska fenomen som kognitiva processer och fokuserade på perception, tänkande och attityder (se Gergen 1985; Edwards & Potter 1992; Billig 1991).

Till skillnad från detta paradigim förstås individers identiteter, attityder och känslor som konstituerande genom diskursiva praktiker, snarare än som ett resultat av individuella, kognitiva processer (Edwards & Potter 1992). Diskurs ses här som det medel genom vilket både jaget och världen artikuleras. Utifrån denna ansats har uppmärksamhet ägnats åt de olika möjligheter som olika diskurser erbjuder människor när de skapar olika representationer av sig själva, världen och sitt handlande i världen (Wetherell & Edley 2014).

En viktig utgångspunkt för en diskurspsykologisk ansats är att människor inte är helt konsekventa när de beskriver sin omvärld. Över tid utvecklar människor snarare en mängd olika representationer av sin omvärld, beroende på det sammanhang där dessa beskrivningar görs. Även om ett och samma fenomen i skilda sammanhang kan beskrivas på en rad olika sätt så kan dessa skilda beskrivningar ändå bestå av en och samma uppsättning ”förhållandevis internt konsistenta, sammanlänkade språkliga enheter, som vi kallar tolkningsrepertoarer [*interpretative repertoires*]” (Wetherell & Potter 1988:171).

Tolkningsrepertoar är ett av diskurspsykologins nyckelbegrepp. När människor talar om något så gör de det, sådan är tanken, med hjälp av de *diskursiva resurser* som gjorts tillgängliga för dem. Med begreppet tolkningsrepertoar avses den samlade uppsättning av diskursiva resurser som människor kan använda för att konstruera skilda versioner av verkligheten. Enkelt uttryckt skulle man alltså kunna beskriva tolkningsrepertoarer som den språkliga verktygslåda som människor använder för att tala om sig själva och om världen (Wetherell & Potter 1988).

I denna artikel analyseras specifikt de representationer av världen, närmare bestämt förorten, som politiker gör. Politiker söker i sin argumentation politisera eller avpolitisera vissa frågor i syfte att uppnå eller legitimera bestämda, politiskt motiverade målsättningar. En analys av sådan argumentation går därmed ut på att undersöka ”försök att få andra att ’dela en samsyn’ om vad som är användbart–skadligt, gott–ont, rättvist–orättvist. Språket är det enda möjliga medlet för att göra detta” (Chilton 2004:199). Detta innebär naturligtvis inte att det endast är politiker som sysslar med ”politik” (van Dijk 1997). De flesta diskurser är i själva verket politiska i den meningen att de på ett eller annat sätt rör frågor som makt, konflikt, kontroll och dominans (jfr Wilson 2001).

En central diskursiv resurs – som vi kommer att ägna uppmärksamhet åt i den följande analysen – är kategoriseringar. Inte minst användandet av binära kategorier såsom vi och dom, svenskt och icke-svenskt, innanför och utanför (Billig 1995). Användande av sådana kategorier bidrar till att forma bestämda gruppidentiteter, där den ena kategorin framstår som en motpol till den andra kategorin (Wetherell & Potter 1992). Samtidigt är den ena kategorin ömsesidigt beroende av den andra eftersom den ges mening i relation till densamma.

När det gäller frågor om territoriell tillhörighet och samhörighet till samhället är mobilisering av känslor av särskilt stor betydelse, avseende skapande av både känslor av hemmahörande och främlingsrädsla (Billig 1995; Chilton 2004). Idéer om hem och tillhörighet är därmed viktiga medel för inkludering och exkludering (Wetherell & Potter 1992; Duyvendak 2011). Antonsich (2010:644) understryker därför att idéer

om tillhörighet kan fungera som en ”diskursiv resurs som skapar, värnar, rättfärdigar, eller utmanar socio-spatiala former av inkludering/exkludering”.

För att relatera till den problematik som vi analyserar i denna artikel så har just denna diskursiva resurs under det senaste decenniet blivit alltmer framträdande med en alltmer intensifierad debatt runtom i Europa om migrationens påstått negativa effekter på samhällets sammanhållning (Duyvendak 2011). Migration och mångkulturalism har därmed alltmer framställts som ett hot mot gemenskapens värden och sociala sammanhållning. I detta sammanhang har inte minst förorter befolkade av migranter kommit att beskrivas som ”parallella samhällen”, platser som urholkar ”nationella värden” och därmed utgör ett hot mot den sociala sammanhållningen (jfr Bigo 2002; Phillips 2006).

Material och tolkning

I denna artikel analyserar vi tal som riksdagspartiernas partiledare höll vid 2016 års politikervecka i Almedalen. I artikeln analyseras de tal som explicit berör förortens problem i relation till samhällets sammanhållning och värden. De tal som inte rör dessa frågor ingår med andra ord inte i det material som analyseras. Analysen gör nedslag i Almedalen 2016 för att åskådliggöra hur debatten om förorten fördes just där och just då, som en indikation på en dominerande diskurs. Med utgångspunkt i de resultat som denna analys ger kan vi sedan föra en vidare diskussion om hur förorten skapas och blir föremål för olika politiska åtgärder.

Vi har valt att inrikta vår analys på just Almedalen därför att detta årliga evenemang på ett tydligt sätt utgör en skådeplats för den politiska kampen om att representera världen, de utmaningar den står inför och de sätt på vilka dessa kan (be)mötas. En analys av vad som utspelar sig under Almedalsveckan gör det med andra ord möjligt att undersöka dominerande politiska tolkningsrepertoarer. Det är också därför som vi väljer att analysera tal som hållits av från riksdagspartiernas partiledare, eftersom det är just deras tal som ges störst uppmärksamhet och får mest genomslag i den politiska debatt som förs i samband med Almedalen. Under Almedalsveckan skriver också partiledarna i många fall debattartiklar som publiceras i någon av landets större dagstidningar – inte sällan samma dag som partiledarna håller sina tal – för att plocka upp och sprida någon av de huvudfrågor som berörs i talet. I denna artikel analyseras, förutom nämnda partiledartal, två sådana artiklar, som publicerades samma dag som talen hölls och som uttryckligen knöt an just till frågan om förorten som problem, vad beträffar sammanhållning.

Det empiriska materialet har analyserats med utgångspunkt i den analytiska ansats som presenterats ovan. I denna analys har vi letat efter regelbundenheter och variationer både i och mellan politikernas utsagor – det vill säga de tolkningsrepertoarer som används för att tala om förorten i relation till samhällets sammanhållning och värden. Vi gör inte denna analys med anspråk på att identifiera en ”reell” verklighet, utan ambitionen är snarare att identifiera regelbundenheter och variationer i det som politikernas tal framträder som sant och reellt. Mer specifikt har materialet analyserats

utifrån de skilda diskursiva resurser som används för att underbygga argumentationen kring förorten och dess problem, i form av användande av utsagor, begrepp, kategoriseringar, metaforer och auktoritativa källor. Bearbetningen av materialet har guidats av följande frågor: Hur beskrivs förorten som problem? Hur benämns förorten? Hur beskrivs förorten i relation till samhället, dess sammanhållning och grundläggande värden? Vilka innebörder ges i detta sammanhang åt sammanhållning och värden?

Förorten och folkhemmet – en bakgrund

Under mellankrigstiden påbörjades bygget av den svenska välfärdsmodell som kom att betecknas ”folkhemmet” eller den ”svenska modellen”. Drömmen var att bygga ett jämlikt och demokratiskt ”folkets hem”, att på reformistisk väg skapa ett slags gyllene medelväg mellan socialism och kapitalism (Esping-Andersen 1990; Åmark 2005). Bygget av den svenska välfärdsmodellen genomfördes inte enbart av socialdemokratin utan gjordes möjligt av en bredare koalition där också Bondeförbundet ingick (se t.ex. Möller 2015).

Folkhemmet baserades på idén om att samhället kan organiseras som en familj, där den överordnade metaforen för hur den nationella välfärden ordnas är hemmet: i hemmet råder samförstånd, snarare än klasskamp och konflikt. Den välfärdsmodell som byggdes grundades vidare på idén om att statsmakten genom en rad socialpolitiska reformer kunde motverka den oreglerade marknadens hierarkier och ojämlikheter (Thullberg & Östberg 1994).

Demokrati var inte bara ett välfärdspolitiskt mål, utan kom även att fungera som en stark drivkraft i ett nationellt gemenskapande projekt. I takt med att folkhemsbygget framskred förändrades det nationella gemenskapandets projekt. I folkhemmet kom svenskhet att definieras i sociala och demokratiska snarare än etnokulturella termer (Ehn, Frykman & Löfgren 1993). Det som ansågs känneteckna den svenska nationella identiteten var en demokratisk strävan och en demokratisk mognad hos det svenska folket, snarare än ett gemensamt ursprung eller kulturarv. Enligt den nationella självbild som tog form genom bygget av folkhemmet sågs demokratin som något mer välfungerande och välförankrad i Sverige än på de flesta andra platser. Och just demokratin kom att bli det som först och främst ansågs känneteckna oss svenskar (Linderborg 2001).

Folkhemsdrömmen och strävan efter att bygga ett inkluderande folkhem tog bland annat form i det storskaliga bostadspolitiska projektet miljonprogrammet. Detta projekt resulterade under loppet av en tioårsperiod, mellan 1965 och 1975, i bygget av inte mindre än en miljon nya bostäder runtom i landet. Husen byggdes för att tillgodose alla de krav som det moderna boendet ställde vad gäller komfort och modernitet (Ristilammi 1994). Storskaliga flerfamiljshus i nya så kallade förorter utgjorde endast runt två tredjedelar av programmet. Resterande bostäder utgjordes främst av småhus, radhus och förtätning i innerstäder (Franzén & Sandstedt 1981). Till en början resulterade bostadsbyggandet i förbättrade levnadsvillkor och minskade trångboddhet (Castell 2010).

Inom stadsplaneringen utgjorde miljonprogrammet något av ett vapen i ”kampen om *den goda staden*” (Tunström 2009:14). Förorten utgjorde en viktig del av samhällsbyggets framtidsvision, som tog sikte på att bygga ett inkluderande samhälle inom ramen för det svenska folkhemmet, som ett slags frontlinje för det moderna, rationellt planerade och jämlika samhället. Under de senaste decennierna har dock förorten alltmer kraftfullt kommit att gestaltas som det rakt motsatta – nämligen som ett uttryck för ett samhälleligt misslyckande, i form av segregation, sociala problem och destruktiva boendemiljöer (Tunström 2009; Bunar 2001).

Redan från start var de miljöer som byggdes i miljonprogrammet dock föremål för kritik. Husen var stora och allt som oftast högst likartade. Intrycket kunde lätt kännas massivt och monotont. Boendemiljön ansågs torftig, liksom den service som stod till buds. Inte minst föreställde man sig att de nya bostadsområdena utgjorde olämpliga uppväxtmiljöer för de unga som växte upp där, en tankefigur som i själva verket funnits ända sedan den storskaliga urbaniseringen inleddes under 1800-talet (staden ansågs inte minst rasera de småskaliga – och mer ”naturliga” – sociala band och gemenskaper som människor ingått i ute på landsbygden) (Franzén & Sandstedt 1981).

Alla moderniteter och bekvämligheter till trots så stod det så småningom klart att de nya förorterna i första hand attraherade människor som var relativt lågavlönade. De som kunde välja valde i regel att *inte* flytta dit, och de rika valde i regel att stanna kvar i ”sina” kvarter. Däremot fick människor med allehanda sociala svårigheter ofta en chans till ett nytt eller bättre boende i dessa områden. Miljonprogrammets omfattande byggnation ledde till att de svenska städernas sociala geografi fick ett nytt utseende (Andersson 2002).

Drömprojektet miljonprogrammet kom i allt väsentligt att ta form som en berättelse om den moderna ”annorlundaheten” (Ristilammi 1994). På 1960- och 1970-talen beskrevs miljonprogrammet som annorlunda först och främst i socialt hänseende – områdena sågs som annorlunda därför att de som bodde där var socialt annorlunda – de var arbetarklass, lågutbildade och i en del fall missbrukare. Senare ändrade berättelsen gradvis karaktär och kom alltmer att ta fasta på miljonprogrammet som annorlunda i etnokulturellt hänseende. I takt med att allt fler av de boende hade sina rötter i andra delar av världen kom områdena att beskrivas som annorlunda därför att många av de som bodde där var ”invandrare” och därmed mer eller mindre ”kulturellt annorlunda”. Rinkeby, Rosengård och Bergsjön blev nu symboler för ett nytt inslag i det svenska stadslandskapet: ”invandrarförorten”.

En ny dimension lades nu till den tidigare problembeskrivningen. Med en tilltagande koncentration av migranter till dessa områden oroade sig alltifrån journalister till stadsplanerare och makthavare nu för uppkomsten av gettoliknande enklaver i stadslandskapet. Enligt hotbilden riskerade de ”nya” invånarna att isoleras från det övriga svenska samhället, vilket i sin tur kunde komma att försvåra – eller rentav omöjliggöra – deras ”anpassning” eller ”integration”. Bilden av den problematiska ”invandrarförorten” etablerades i massmedia redan under tidigt 1970-tal (Ericsson, Molina & Ristilammi 2000). ”Invandrarförorten” kom efter hand att sammanfatta en rad egenskaper, vissa mer negativt laddade än andra – det avvikande, icke-svenska, exotiska och problematiska. I

takt med att symboliken växte i styrka och problembeskrivningarna ökade i antal kom miljonprogrammet att bli till ett stigma (Sernhede 2002).

Konflikter och utmaningar som tidigare tolkats i sociala termer kom alltmer att tolkas i ljuset av de boendes etnokulturella bakgrund. När det blossade upp konflikter mellan grannar kunde till exempel orsaken sökas i ”kulturskillnader” eller ingrodd rivalitet mellan olika ”invandrargrupper”. Enligt hotbilden sades miljonprogrammet med tiden riskera att utvecklas till ett slags parallellt samhälle, med sina egna regler, normer och sociala koder, mer eller mindre frikopplade från det övriga svenska samhället (Ristilammi 1994). Tankefiguren påminner i någon mening om det sätt på vilket miljonprogrammet har beskrivits i mer samtida politisk debatt.

I den offentliga debatten har miljonprogrammet under de senaste decennierna bytt skepnad. Miljonprogrammet beskrivs inte längre som ”invandrarförorter” utan de har under det senaste decenniet först och främst kommit att betecknas som ”utanförskapsområden”. Beteckningarna utanförskap och utanförskapsområden, där det senare är mer specifikt knutet till städernas förortsområden, har visserligen förekommit tidigare (se t.ex. Tedros 2008; Dahlstedt 2009) men det var främst i början av 2000-talet som dessa kom att få större genomslag i svensk politisk debatt.

Begreppet utanförskap fick inte minst stort genomslag med regeringsskiftet 2006, då Sverige fick sin första borgerliga regering sedan tidigt 1990-tal, Allians för Sverige. Redan under valrörelsen hade Alliansen lyckats ta kommandot i den politiska debatten genom att definiera politikens vägval som ett val mellan två alternativ: arbete eller utanförskap. Enligt Alliansen, som sedermera gick segrande ur valet, var den avgörande konfliktlinjen i dagens Sverige inte längre den mellan arbete och kapital, den tolkning som låg till grund för byggandet av den ”svenska modellen”, utan snarare den mellan *arbete* och *utanförskap* (se Dahlstedt 2009, 2010).

Mot slutet av 2000-talet blev utanförskap del av ett gängse politiskt språkbruk i svensk politik. Den politiska diskursen om utanförskap bygger på en horisontell snarare än vertikal förståelse av samhället, där människor delas in i kategorierna inne och ute, jämfört med under den svenska modellens glansperiod, då människor delades in i kategorierna uppe och nere (Davidson 2010).

Almedalen, utanförskapet och värdenas kamp – en analys

Låt oss nu röra oss fram till sommaren 2016 och tiden för politikerveckan i Almedalen. Nu, i spåren av 2015 ”flyktingkris”, ägnades en stor del av den politiska debatten i Sverige till diskussioner om utanförskap som ett allvarligt hot mot samhällets sammanhållning, inte minst i relation till en alltmer alarmerande situation i städernas förortsområden. Det var därför i någon mening symtomatiskt att just migration, integration och utanförskap var återkommande teman under Almedalsveckan, där det politiska etablissemanget hade samlats för att adressera de främsta utmaningarna som Sverige ansågs stå inför.

Hur adresserade då riksdagspartiernas partiledare frågan om situationen i förortsområdena runt om i landet i sina tal? Den huvudsakliga konfliktlinjen som framträdde

i flera av partiledarnas tal under Almedalen var den mellan de som var utanför och de som var innanför, mellan de passiva tärande och de aktiva närande, samt mellan goda och destruktiva värden. I spåren av brinnande bilar och den akuta flyktingsituationen i Sverige och Europa manade partiledarna i sina tal till sammanhållning, gemenskap och uppslutning, om än med olika emfas och med lite olika innebörd. I förgrunden stod värden och kampen för värden som sades vara utmanade – av migrationen och det alltmer utbredda utanförskapet.

”En värderingskris”

Enligt en tolkningerepertoar som återkommer i flera av 2016 års Almedalstal beskrivs förtortens problem som ett uttryck för en bredare värderingskris. En av de partiledare som allra tydligast formulerade problemet i just dessa termer var Kristdemokraternas Ebba Busch Thor. ”Sverige befinner sig mitt i en värderingskris”, noterade hon i sitt tal. Just benämningen av problemet som en ”kris” är i sig en central diskursiv resurs, som frammanar bilden av tillståndet som ett brott mot det gängse och önskvärda, ett allvarligt tillstånd som kräver kraftfulla åtgärder. Liksom flera av partiledarna beskriver hon denna värderingskris genom att använda metaforen hem som diskursiv resurs. ”Värden som byggt vårt hem starkt, som tillit, frihet, jämlikhet och människors lika värde är hotade”, fortsätter hon. Hemmet blir här en metafor för att beskriva den samhälleliga gemenskapen – ”vårt hem”. Denna gemenskap bygger på en uppsättning värderingar som utmanats. Genom att beskriva situationen som just hotfull så manar Busch Thor till kraftfull handling: ”Bara genom en värderingsrevansch kan vi rusta vårt gemensamma hem tryggt för framtiden”. I en situation där det nationella hemmet och de värden som det bygger på beskrivs som hotat stakas alltså framtiden ut som ett slags värdenas kamp, en kamp om att försvara dessa värden.

Samma slags tolkningsrepertoar kommer till uttryck hos Centerpartiets Annie Lööf, som i sitt tal i allt väsentligt stämmer in i samma samtidsbeskrivning som Busch Thor gör i sitt tal: ”Vi lever i en svår tid”, säger Lööf. ”En tid som kräver tydliga värderingar”. Även Lööf beskriver den främsta av samtidens politiska utmaningar som en fråga om värderingar, inte minst om värderingar som gror och breder ut sig i landets periferier – i storstad såväl som i landets landsbygdskommuner.

När den som bor i ett av Sveriges utanförskapsområden tittar ut från sitt fönster, då skymmer de höga hyreshusen sikten. Hus som bygger en mur mot världen utanför. Ensamma maskrosor som orkat sig upp i betongens sprickor. Enstaka vajande grässtrån. Där finns glädje och gemenskap. Livslust och drömmar. Men. Där finns också, håglöshet. Hopplöshet. Och, oavsett veckodag. Arbetslöshet. Detsamma gäller för den som bor i någon av de landsbygdskommuner som länge haft problem med jobb som försvinner och svag ekonomisk utveckling. Utsikten från fönstret där kan vara bländande, men utsikten att få jobb obefintlig. Så här ser det kluvna Sverige ut. Mellan platser som går bra och platser där hopplösheten breder ut sig. Som en social farsot.

Lööf ger här bilden av ett Sverige som gradvis faller isär. Mellan platser som lyckas och platser som misslyckas. Huset, hyreshuset, utgör återigen en metafor som används som diskursiv resurs för att beskriva en samhällsgemenskap, ett hem, som inte längre håller ihop. Stadens periferi benämns som ”utanförskapsområde”, en benämning som får platsen att framstå som belägen ”utanför”. De platser som befinner sig just utanför – i stadens och landsbygdens utkanter – sägs få allt svårare att blomstra. Där föreligger snarare en risk för att drömmar skyms av hopplöshet. För att ge kraft åt sin argumentation använder Lööf i sitt tal en central diskursiv resurs, i form av en metafor som framställer situationen som ett tydligt riskscenario. Situationen i landets periferier beskrivs nämligen i epidemiologiska termer – ”som en social farsot”. Metaforen ger argumentationen en påtaglig dramaturgi, som påkallar akuta åtgärder: Symtomen är allvarliga. Samhällskroppen är smittad och riskerar allvarlig sjukdom. Om inget görs åt situationen, och det snabbt, riskerar smittan att sprida sig och så småningom få hela hemmet att insjukna:

[O]m vi inte lyckas, kommer klyftan bli både bredare och djupare. Vi kommer inte kunna mota bort de parallella samhällen där misstron göds, hopplösheten frodas och utanförskapet biter sig fast. Vi kommer få ett Sverige där människor glöms och döms till livslångt utanförskap. Ett Sverige som fortsätter att klyvas regionalt och socialt.

Utanförskapet beskrivs som ett problem som breder ut sig och ”biter sig fast”. Med just detta ordval frammanas återigen bilden av att samhället är hotat. Riskscenariet stärks ytterligare genom att ”utanförskapet” beskrivs som att det riskerar att permanentas – att bli ”livslångt”. Det möjliga resultatet beskrivs i termer av ”parallella samhällen”. Sammantaget krävs handfasta åtgärder riktade mot de områden som är värst drabbade.

”Svenska värderingar”

Just behovet av kraftfulla åtgärder riktade mot områdena belägna utanför är ett tema som återkommer i flera av talen. Kristdemokraternas Ebba Busch Thor är en av de partiledare som efterlyser hårdare tag som ett medel för att försvara de värden som hon beskriver som hotade. ”Mjuka värden kräver ibland hårda tag”, markerar hon och relaterar dessa hårda tag specifikt till situationen i landets ”utsatta områden”.

Enligt polisen finns det idag 53 utsatta områden. Områden där kriminell verksamhet påverkar vardagslivet för dem som bor där. I 15 av dem har polis och blåljuspersonal svårt att fullfölja sitt uppdrag. De hindras vid uttryckningar av exempelvis stenkastande gäng. Sånt måste straffas hårdare. [...] Det är människor som vill göra rätt för sig som drabbats hårdast i dessa områden.

För att ge tyngd bakom sin argumentation hänvisar Busch Thor till en auktoritativ källa som diskursiv resurs, uppgifter hämtade från en nyligen publicerad och vid tiden för talet omdiskuterad rapport om tillståndet i landets ”utsatta områden” från Polisen. Budskapet går igen hos moderatledaren Anna Kinberg Batra. Även i hennes tal

definieras en huvudsaklig konfliktlinje mellan utanför och innanför, bidragsberoende och egen försörjning.

Få väljer utanförskap. Men utanförskapet kan väljas åt en om man växer upp i en miljö där bidragsberoende – och kanske otrygghet – är mer närvarande än jobb och egen försörjning. [...] Vi måste knäcka det som lägger grunden för utanförskapet som drar ner resultaten i våra skolor. Både för denna generation och kommande generationer. Bidragsberoende och utanförskap.

Huvudproblemet beskrivs i termer av utanförskap, som beskrivs som ett icke önskvärt tillstånd som i hög grad har kommit att präglat livet i olika miljöer. Kinberg Batra använder den binära oppositionen mellan utanförskap och arbete som diskursiv resurs. Skiljelinjen står mellan å ena sidan bidragsberoende och fortsatt, utbrett utanförskap och å andra sidan arbete. En annan diskursiv resurs som används är återigen risksce- natiet, här beskrivet i generationella termer – nämligen att utanförskapet riskerar att forma livet inte bara för vår tids generation, utan också för kommande generationer. Utanförskapet riskerar därmed att spridas, över generationer och från dessa miljöer till andra miljöer. Detta riskscenario ger återigen argumentationen en dramaturgi som påkallar snabba och kraftfulla åtgärder för att undvika att problemen sprids och förvärras ytterligare. Samtidigt beskrivs utanförskapet inte primärt som något självvalt eller som något självförvällat, utan snarare som något som är del av den miljö som enskilda individer befinner sig i, som riskerar att omsluta och forma de individer som växer upp i den.

Samma dag skriver moderatledaren en debattartikel i *Expressen*, där hon preciserar och ytterligare skärper den argumentation som hon fört i sitt tal, genom att specifikt använda sig av en annan diskursiv resurs, nämligen återopandet av ”svenska värde- ringar”.

Många känner i dag att Sverige är på väg åt fel håll. Nu krävs både reformer och tydliga värderingar. Det svenska samhället är ingen kravlös gemenskap. Vår sammanhållning bygger på en värdegrund för hur vi ska bete oss mot varandra. Den utgår från alla människors lika värde. Därför är också jämställdhet och individualism, i form av den enskildes frihet, starka svenska värderingar. Det innebär att här har ingen rätt att begränsa någon annans liv. När otryggheten tillåts bita sig fast, så som den gjort i Sveriges utanförskapsområden, bryter det vår sammanhållning. (Kinberg Batra 2016)

Återigen beskrivs det svenska samhället, dess värden och värdegrund, som hotat – inte minst av landets utanförskapsområden. Liksom Löof använder sig Kinberg Batra av formuleringen ”biter sig fast” för att beskriva situationen i stadens periferi – ”Sveriges utanförskapsområden” – som synnerligen alarmerande. Gemenskapen framträder genom ett gemenskapande språkbruk, benämnd med ordval som ”vi”, ”vår” och ”oss”. För att ge tyngd åt det allvarliga i situationen och för den argumentation som förs så

använder Kinberg Batra en central diskursiv resurs, nämligen anspråket på att tala i de många namn: ”Många känner i dag att...”. Hur många dessa många är framgår inte, vilket gör denna diskursiva resurs synnerligen effektiv när det gäller att framstå som trovärdig. Utanförskapsområdena gestaltas som förlagda utanför, som ett brott mot den samhällets värdegemenskap och sammanhållning som beskrivs som ”svenska värderingar”. Samhället innanför och dess värdegemenskap ställs här i direkt motsatsförhållande till det som beskrivs i termer av utanförskap. Utanförskapet i sin tur placeras till samhällets periferi. Men periferins värden och praktiker utgör återigen ett ständigt närvarande hot, som riskerar att sprida sig till gemenskapen innanför. Utanförskapet riskerar därmed att sprida sig och fortplanta sig till samhället i dess helhet – och att så småningom etablera en ny normalitet, utanförskapets. Som ett svar på detta hot påkallas reformer och ”tydliga värderingar”, som tar avstamp i principen om att det svenska samhället inte är någon ”kravlös gemenskap”. Det är hög tid att ställa krav.

”Det söndertrasade folkhemmet”

Den tolkningerepertoar som kommer till uttryck i Sverigedemokraternas partiledare Jimmie Åkessons tal tar även den avstamp i en beskrivning av samtida utmaningar som en fråga om värden och värdekonflikter. Även här framträder förorten som ett område utanför som utgör ett hot mot samhällets sammanhållning och gemenskap. Liksom Busch Thor tar han i sitt tal avstamp i polisens kartläggning av ”utsatta” respektive ”särskilt utsatta områden”. Med utgångspunkt i denna kartläggning drar Åkesson slutsatsen: ”Sverigevännen, det här är förlorade områden”. Åhörarna tilltalas som ”Sverigevännen”, ett tilltal som återkommer i Åkessons och Sverigedemokraternas politiska vokabulär. De områden som betecknas som ”förlorade” beskrivs vara präglade av ”främmande strukturer och värderingar”, vilket gör dem till ett påtagligt hot mot det övriga svenska samhället. Liksom både Busch Thor och Kinberg Batra beskriver Åkesson arbetet med att åstadkomma förändring i termer av återerövrande eller revansch. ”Dessa förlorade områden ska tas tillbaka”, understryker Åkesson i sitt tal, ”de ska återbördas till de skötsamma, laglydiga medborgare som lever där”.

För Åkesson utgör dessa ”förlorade områden” ett symptom på ett större problem, nämligen ett folkhem som är på väg att gå förlorat.

Vår nation, den utgörs av oss som lever idag – men också – och i lika hög grad – av de som levde och verkade här före oss och de som kommer att leva och verka här efter oss. Vi har ett ansvar att förvalta det vi har ärvt, att bevara och förädla det, att lämna över det i gott skick till kommande generationer. Det Sverige vi ser idag. Det splittrade, segregerade, polariserade Sverige. Det söndertrasade folkhemmet. Det är inte det Sverige jag vill lämna över till mina barn när den dagen kommer.

Återigen beskrivs det svenska samhället som ett hem, en folkgemenskap som bygger på bestämda värderingar. Däremot ger Åkesson denna beskrivning av hemmet en något annorlunda språkdräkt än övriga partiledare. Gemenskapen beskrivs explicit

i nationella termer: ”vår nation”. Åkesson använder ett generationellt perspektiv som diskursiv resurs, om än på ett annat sätt än Kinberg Batra. När Åkesson framhåller det generationella perspektivet så är det just det historiska arvet som betonas, där dagens gemenskap ses som ett arv från tidigare generationer, som det åligger vår generation ett viktigt ansvar att förvalta, bevara och förädla. I talet kan vi därmed se hur historien utgör en viktig diskursiv resurs, som mobiliseras för att skapa en viss förståelse för samtida utmaningar.

I talet finns tydliga paralleller till mellankrigstiden och inte minst Per Albin Hanssons sätt att beskriva folkhemmet (Norocel 2017). Med hänvisning till Andersson (2009) skulle talet kunna ses som ett uttryck för ett slags folkhemsnostalgi, en nostalgi som blickar tillbaka på en förlorad tid, bortom samtidens hotande mångfald och migration. Samtidigt som Åkesson i sitt tal plockar upp en socialdemokratisk tankefigur så finns det i talet en starkt konservativ underton, genom betoningen av den ena generationens ansvar för att reproducera tidigare generationers arv till nästkommande generationer. Även om betoningen av den nationella gemenskapen som ett historiskt arv som behöver förvaltas må vara tydligare hos Åkesson än andra partiledare så finns det gemensamma tankelinjer, inte minst i den starka betoningen av att medlemskap i den nationella värdegemenskapen är ett ansvar och en plikt.

Det som verkligen betyder något är hur du ser på dig själv och din roll i samhällsbygget. Det som verkligen spelar roll är om du är beredd att bidra eller om du inte är det. Det som verkligen spelar roll är om du är beredd att först göra din plikt innan du kräver din rätt.

Återigen mobiliseras historien – närmare bestämt arbetarrörelsens klassiska slagord ”gör din plikt, kräv din rätt” – som ett svar på det som ses som samtidens utmaningar. Samma dag skriver Åkesson en debattartikel i *Svenska Dagbladet* där han vässar argumentationen och formulerar Sverigedemokraternas hållning i frågan om utanförskap som ett alternativ till både vänsterns och liberalernas hållning:

Dagens konflikt står inte mellan människor med olika hudfärg eller med olika kön. Inte heller mellan hetero- och homosexuella eller mellan rika och fattiga. Den verkliga konflikten står mellan det konstruktiva och det destruktiva. Mellan den som är beredd att göra sin plikt och den som uteslutande tänker kräva sin rätt. Konflikten står mellan den som respekterar de svenskar som levt här före oss och därför är beredd att anpassa sig till Sverige med dess kultur och historia – och den som inte är det. Dagens konflikt står mellan de som bygger bilarna – och de som bränner dem. [...] Vi tänker göra allt vi kan för att agera mot de parallella samhällen präglade av antisvenska värderingar och illegal rättskipning som växer fram. (Åkesson 2016)

Åkesson tydliggör i artikeln att den grundläggande konfliktlinjen i dagens samhälle inte är baserad på ekonomi utan på värden – konstruktiva och destruktiva, svenska och

antisvenska. Utifrån denna konfliktlinje betecknas förortsområden runtom i landet som ”parallella samhällen”, områden förlagda vid sidan av den svenska ordningens och rättsstatens samhälle. Utmaningen består här i att få detta ”parallellsamhälle” att göra sin plikt och att anpassa sig till Sverige, ”dess kultur och historia”, till de generationer som levat tidigare och som byggt Sverige till vad det är.

”I Sverige håller vi ihop”

Även Socialdemokraternas Stefan Löfven adresserar i sitt tal utanförskapets problematik i relation till frågan om ”svenska värden”. Jämfört med både de borgerliga partiledarna och Sverigedemokraternas Åkesson så är det dock en något annorlunda tolkningsrepertoar som framträder, där ”svenska värden” ges en annan innebörd. I talet framgår framför allt att Löfven ger dessa värden en annan innebörd än Åkesson och Sverigedemokraterna, som i talet får tjäna som en kontrastpunkt till det politiska program som Löfven säger sig företräda.

SD:s ledning sitter där och hetsar på sin öppet rasistiska svans, med hatretorik och konspirationsteorier – det mest osvenska som finns. Det har talats mycket om hur man uppför sig på sistone. Låt mig då tillägga: I Sverige hatar vi inte på nätet. I Sverige hetsar vi inte grupp mot grupp. I Sverige håller vi ihop.

Sverigedemokraternas anspråk på att företräda forna generationers traderade svenska arv avfärdas här snarast som ett avsteg mot etablerade svenska värden. Sverigedemokraterna beskrivs som att de legitimerar en rasistisk dagordning, vilket i sin tur betecknas som ”det mest osvenska som finns”. Den svenska värdegemenskapen beskrivs nämligen som inneslutande snarare än uteslutande. Den bygger inte på att grupper ställs mot varandra. Löfven ger i sitt tal uttryck för en färgblind inkluderande berättelse om folkhemmet. I denna historieberövning ges ingen plats åt folkhemmets baksidor i form av exkludering av de element som uppfattats som främmande. Rasism skrivs bort ur historien. Det är som om den inte har något med svensk historia att göra; historien gestaltas som per definition antirasistisk. Talet ger därmed prov på ett annat slags nostalgi, i form av berättandet om ett konfliktfritt, harmoniskt svenskt förflutet: ”I Sverige håller vi ihop” (jfr Hübinette & Lundström 2011; Eliassi 2017).

Ur detta ljus beskrivs förortens problem, till exempel i form av kriminalitet och otrygghet, inte bara som ett problem för förorten utan för hela det svenska samhället:

Ska Sverige gå framåt, då måste vi gå tillsammans. Då måste det bli slut på skjutningarna, bilbränderna och knarkhandeln. Då måste vi sätta stopp för attackerna mot polis, brandmän och ambulanser. Då ska inte religiösa extremister kunna vinna makt över det offentliga rummet, bestämma var kvinnor får vara eller hur de får klä sig, eller radikaliserar unga i deras närhet. Och framför allt kan vi inte acceptera den förlamande arbetslöshet, och den utspridda hopplöshet, som banar väg för kriminaliteten och extremismen. Detta är inte ett problem för vissa områden. Det är ett problem för Sverige. Och vi, tillsammans, som land, måste lösa det.

Det Sverige som målas upp här är ett Sverige där samhällets institutioner är hotade, där den sociala ordningen är skakad, där demokratin och jämställdheten håller på att urholkas på grund av extrema religiösa grupper som utgör ett allt större hot mot samhällets grundvalar. Samhällets ”vi” kontrasteras mot ”de”, vilket representeras av ”religiösa extremister”. I denna beskrivning dras gränser kring det svenska samhällets gemenskap, där alla dessa icke önskvärda fenomen hänförs till världen utanför. Extremism och begräsning av kvinnors frihet blir på så sätt ett slags främmande element, medan motsatsen – demokrati och jämställdhet – framstår som del av samhällsgemenskapen innanför, det vill säga att de är en del av en svensk värdegemenskap, de värden som som håller ”oss” samman. Samtidigt beskrivs problemet inte som frikopplat från det svenska samhället, utan snarare som ”ett problem för Sverige”, vilket möjliggör andra åtgärder än dem som enbart inriktar sig mot stadens periferier.

Därmed ger Löfven ett annat exempel på hur kampen om att ge mening åt svenska värden kommer till uttryck under 2016 års Almedalsvecka, där gränser kring gemenskapen dras på bestämda sätt, vilket får vissa värden att framträda som specifikt svenska. Med grund i denna förståelse av svenska värden och det som hotar dessa efterlyses gemensamma, långsiktiga initiativ, som inte minst bygger på skapande av fler arbetstillfällen, vilket kan leda till att en alltmer utbredd hopplöshet kan brytas – i städernas utkanter liksom i andra delar av samhället.

”När ett samhälle blir mer ojämlikt”

Beskrivningen av förtorens problem som ett uttryck för ett större samhälleligt problem går igen också hos Vänsterpartiets Jonas Sjöstedt. I den tolkningsrepertoar som Sjöstedt för fram i sitt tal riktas fokus först och främst mot vad han beskriver som en växande ojämlikhet i det svenska samhället. ”När ett samhälle blir mer ojämlikt ökar avståndet mellan människor och förmågan att se sig själv i andra tunnas ut”, säger Sjöstedt. ”Viljan att betala skatt och bidra till det gemensamma minskar”. I spåren av en alltjämt växande ojämlikhet i det svenska samhället trappas konflikter upp mellan olika grupper och misstron ökar.

I ojämlika samhällen uppstår föreställningen att de som har de sämre ställt har det så eftersom de förtjänar det. Det sprids en bild att de som bor i slitna bostadsområden eller har dåligt betalda jobb, de och deras barn passar nog till att ha det just så eftersom de hör till en särskild sort. Idag blir det ofta rasistiska idéer som växer fram – att de som gör de slitiga lågbetalda jobben passar för det eftersom pratar på ett visst sätt eller har bakgrund i ett annat land. [...] Steg för steg blir det till vardag att somliga har det sämre än andra, steg för steg framstår det som naturligt.

Genom denna beskrivning görs rasism till en del av det svenska samhället och betraktas som ett resultat av ett generellt välfärds- och ojämlikhetsproblem. Rasism beskrivs närmare bestämt som ett uttryck för klasssamhällets polariserande effekter, där grupper och intressen ställs mot varandra, i kamp om begränsade ekonomiska resurser.

Argumentationen bygger vidare på en klassisk marxistisk tankefigur – om rasism som legitimeringsgrund för ekonomiska ojämlikheter (jfr Miles 1989). Bland de konkreta exempel som används för att illustrera välfärds- och ojämlikhetsproblemen och för att motivera behovet av samlade åtgärder för att motverka dessa problem berörs förorten bara i förbigående, i två enskilda fall: dels i citatet ovan, med hänvisning till ”de som bor i slitna bostadsområden”, dels i följande angrepp på Alliansregeringens satsningar på skatteavdrag: ”Invånarna i förorter och bruksorter betalar för rut-avdrag och de stora ränteavdragen som främst går till höginkomsttagare i rika moderatkommuner”. Förutom detta nämns inget om den alltjämt pågående polariseringen av de svenska städerna, och dess effekter för dem som bor i de områden som drabbas allra hårdast av denna polarisering – dessa områden framträder snarare främst som symtom på ett större samhällsproblem.

Avslutande diskussion

Vi har i denna artikel ägnat oss åt att undersöka hur förorten under 2016 års politikerveckan i Almedalen omtalades som ett problem i behov av åtgärder, där återkommande teman i diskussionerna var förorten, utanförskap och svenska värden. Med utgångspunkt i en diskurspsykologisk ansats har vi analyserat partiledares tal om förorten som samhällligt problem, med särskilt fokus på de specifika värden som förorten tillskrivs i relation till samhällets sammanhållning och värden.

Vår analys av partiledarnas tal visar att det inte är *en* tolkning som görs av vad sammanhållning är och vilka värden den bör bygga på – och vad det är som hotar denna sammanhållning – utan flera. Ett återkommande mönster i partiledarnas tal är begreppet utanförskap, som beskrivs som ett av samtidens allra mest allvarliga hot. Flera av partiledarna förlägger detta hot till platser utanför, i samhällets periferier. I detta sammanhang beskrivs förorten som en särskilt hotfull plats – en plats där vanor, levnadssätt och värden som på väsentliga punkter skiljer sig från det övriga svenska samhället fortplantar sig och med tiden tar form som ett mer eller mindre naturligt och socialt accepterat mönster. Denna beskrivning ges i flera av talen en särskild dramaturgi genom att hotet uppges riskera att sprida sig även utanför dessa perifera platser – och så småningom ta sig in i och forma också innanförskapets gemenskap. Denna beskrivning av utanförskapets problem fokuserar i synnerhet på värden – värden som är goda respektive hotfulla, värden som problem respektive lösning. En förutsättning för att denna beskrivning ska vara möjlig är att gränser dras, mellan inne och ute, mellan det goda och det hotfulla, där vissa delar av samhället kommer att hamna på fel sida av gränsen (utanför), medan andra hamnar på rätt sida (innanför). Enligt den gränsdragning som görs i flera av talen är det påfallande tydligt att förorten beskrivs som en plats som är just utanför.

Samtidigt finns det spänningar i partiledarnas beskrivningar av förorten, innanförskap och utanförskap. Den partiledare som allra tydligast framhåller förorten som en plats som hotar samhällets värdegemenskap är Sverigedemokraternas Åkesson, som beskriver den huvudsakliga konfliktlinjen i samhället som baserad inte på ekonomi,

utan på värden – konstruktiva mot destruktiva, svenska mot antisvenska. Hans vision om ett framtida Sverige bygger på ett återupprättande av ett förlorat folkhem, som mer eller mindre har dukat under på grund av decennier av mångkulturalistisk politik. Samtidigt som språkbruket skiljer sig åt mellan partiledarna så går det att se paralleller mellan den beskrivning som Åkesson gör i sitt tal och den som flera partiledare gör i sina tal. En sådan parallell är just en återkommande betoning av värden och en beskrivning av samhällets huvudsakliga konflikmlinje som en konflikt mellan just värden – till exempel kan vi se en sådan argumentation i talen av Moderaternas Kinberg Batra, Kristdemokraternas Busch Thor och Centerpartiets Löf.

När det gäller Socialdemokraternas Löfven så kan vi dock se en tydlig skiljelinje mellan den beskrivning som han gör och den beskrivning som Åkesson gör i sitt tal. Löfven tar direkt avstånd från Sverigedemokraternas projekt och beskriver det som rasistiskt. Löfven menar att rasism inte har någon plats i det svenska samhället – för honom är rasism inte en del av det svenska folkhemmet. På så sätt uttolkar han de värden som han menar att det svenska samhället bygger på annorlunda än Sverigedemokraterna och Åkesson gör. När Löfven i sitt tal beskriver situationen i landets förortsområden så gör han det på ett sätt som också får dessa områden att hamna utanför resten av det svenska samhället, då de anses hårbärgera värden som inte passar med eller som rentav är oförenliga med etablerade svenska värden. I den meningen finns här en parallell mellan Löfvens sätt att beskriva förortens problem och de sätt som flera andra partiledare beskriver detta problem. Även Vänsterpartiets Sjöstedt beskriver rasismen som något som inte har någon plats i den svenska välfärdsstaten. Såsom Sjöstedt beskriver det så har rasismen skapats genom växande klyftor och ojämlikheter som tillåtits växa. I sitt tal betonar han att dessa ojämlikheter, som ett resultat av generellt ökade klyftor och välfärdspolitiska prioriteringar och vägval, har slagit särskilt hårt mot just städernas periferier. Förorten beskrivs härmed som ett symptom på ett större problem: ojämlikhetens problem.

Talet om förortens problem är dock inte någon ny företeelse. För att knyta an till vad vi redan tidigare sagt såväl som till tidigare forskning så kan vi konstatera att det samtida politiska talet om utanförskapet och utanförskapsområdets problem i mångt och mycket bygger vidare på en väl etablerad tolkningerepertoar enligt vilken de områden som byggdes som del av miljonprogrammet har definierats som problematiska platser i stadens utkant (Ristilampi 1994; Tedros 2008). De har i någon mening utgjort ett slags folkhemets baksida (jfr Molina 1998; Tunström 2009).

Kärnfrågan, då som nu, är: Vilka platser är det som är – eller snarare tillåts vara – del av hemmet? Vilka värden är det som detta hem bygger på? Vilka är det som har kommit att definiera och kan göra anspråk på att definiera dessa värden? Vilka är det som, givet detta, inryms i hemmets värdegemenskap och – omvänt – vilka är det som hamnar utanför? I förlängningen adresseras härmed en fråga som är en av de mest brännande i den samtida politiska debatten, i Sverige, Europa och i andra delar av världen, nämligen: Hur inkluderande kan hemmet vara?

Det varken finns – eller kan finnas – *ett* svar på denna fråga. I Sverige, liksom i andra länder, bedrivs för närvarande en intensiv kamp om att definiera innebörderna

av hemmet, att dra gränser mellan inne och ute, där olika anspråk görs på att artikulera och värna de värden som hemmet byggs på. På samma sätt som det bedrivits en kamp om tillhörighet till hemmet tidigare i historien. I slaget om hemmet står fortfarande, som i det förgångna, enhetlighetens och homogenitetens mot heterogenitetens och mångfaldens principer (se Duyvendak 2011).

I Sverige liksom i många andra västerländska länder har under de senaste åren ödesfrågan om framtiden för det nationella hemmet kommit att ta en allt större plats (jfr Duyvendak 2011; Hübinette & Lundström 2011). I den politiska debatten har nationalistiska tankefigurer mobiliserats, spridits och fått allt bredare genomslag (Norocel 2017). Tillhörigheten till nationen har här allt tydligare knutits till rättigheter – där den som vill ha rätt till något först måste göra rätt för sig (Hage 2000; Houdt, Suvarierol & Schinkel 2011). Plats och tillhörighet fogas här samman, genom att medlemmar ur ”nationens kärngrupper” definierar sig själva som ”ägare” av platsen (Eliassi 2013).

Sedan 2016 har vi i Sverige kunnat se en utveckling där allt fler partier – däribland Moderaterna och Socialdemokraterna – har blivit allt fränare i sitt politiska språkbruk, inte minst när det gäller frågor om migration, integration och utanförskap. Allt större fokus har kommit att ägnats åt att sända tydliga signaler, formulera hårdare tag och att betona skyldigheter – något som framför allt riktats mot migranter och utanförskapets områden (se Dahlstedt & Neergaard 2016). Ett allt större fokus har här riktats mot just värden och värdekonflikter, där utanförskapets problem har kommit att ses som del av en bredare problematik, en slags *värdenas kamp* (jfr Schierup & Ålund 2011). Debatten förs inte bara i Sverige, utan i många andra länder. I debatten är det inte bara politiker som deltar, utan även journalister och forskare. Berättelsen om hur det svenska folkhemmet och dess värden kommit att utmanats av en alltför långtgående mångkulturalism, understödd av en politiskt korrekt elit, har framförts inte bara av debattörer på den yttersta högerkanten utan det är en berättelse som på senare tid har artikerats av debattörer även från andra delar av det politiska spektrumet. Anspråk på att försvara ett förflutet folkets hem har blivit något av ett ledmotiv i senare års politiska debatt, där försvaret av hemmets värden har blivit en av de samtida ödesfrågorna, inte bara i Sverige utan även i stora delar av Europa (se Duyvendak 2011). Här är det inte på något sätt givet exakt vilka värden som folkhemmet tillskrivs och vad folkhemmet därmed *blir*. Skapandet av hemmet och de värden som det ska bygga på är nämligen en fråga om vilka som har möjlighet att göra anspråk i dessa värdenas namn och vara med och forma innehållet i värdena.

Denna betoning av värden i samtida svensk politik är i någon mening symtomatisk för en utveckling där det politiska samtalet alltmer kommit att ta formen av en kamp om och mellan värden (jfr Žižek 1998; Tesfahuney & Dahlstedt 2008; Hellström 2010, 2016). Värden har därmed blivit den primära skillnadsmarkör som används för att skapa hierarkier av tillhörighet och rättigheter (jfr Jonsson 2010; Eliassi 2013). Snarare än att kretsa kring fördelning av *socioekonomiska resurser* så har den politiska debatten – om utanförskap, utanförskapsområden och det mångkulturella Sverige – alltmer kommit att kretsa kring *sociokulturell tillhörighet*.

Referenser

- Andersson, J. (2009) "Nordic nostalgia and nordic light. The Swedish model as utopia 1930–2007", *Scandinavian Journal of History* 39 (4):229–245.
- Andersson, R. (2002) "Boendesegregation och etniska hierarkier", 94–114 i I. Lindberg & M. Dahlstedt (red.) *Det slutna folkhemmet. Om etniska klyftor och blågul självbild*. Stockholm: Agora.
- Antonsich, M. (2010) "Search for belonging – An analytical framework", *Geography Compass* 4 (6): 644–659.
- Bigo, D. (2002) "Security and immigration. Toward a critique of the governmentality of unease", *Alternatives* 27 (1):63–92.
- Billig, M. (1987) *Arguing and thinking. A rhetorical approach to social psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Billig, M. (1991) *Ideology and opinions. Studies in rhetorical psychology*. London: Sage.
- Billig, M. (1995) *Banal nationalism*. London: Sage.
- Bunar, N. (2001) *Skolan mitt i förorten. Fyra studier om skola, segregation, integration och multikulturalism*. Eslöv: Symposion.
- Castell, P. (2010) *The Swedish suburb as a myth and reality*. Göteborg: Chalmers University of Technology.
- Chilton, P. (2004) *Analysing political discourse. Theory and practice*. London: Routledge.
- Dahlstedt, M. (2009) *Aktiveringens politik. Demokrati och medborgarskap för ett nytt millennium*. Malmö: Liber.
- Dahlstedt, M. (2010) "Hårda nypor för ett mjukt samhälle? Om medialisering och rasifiering i utspelspolitikens Sverige", *Sociologisk Forskning* 47 (3):35–56.
- Dahlstedt, M. (red.) (2018) *Förortsdrömmar. Ungdomar, utanförskap och viljan till inkludering*. Linköping: Linköping University Electronic Press.
- Dahlstedt, M. & A. Neergaard (2016) "Crisis of solidarity? Changing welfare and migration regimes in Sweden", *Critical Sociology*, DOI: 10.1177/0896920516675204.
- Davidsson, T. (2010) "Utanförskapelsen. En diskursanalys av hur begreppet utanförskap artikulerades i den svenska riksdagsdebatten 2003–2006", *Socialvetenskaplig tidskrift* 17 (2):149–169.
- van Dijk, T. (1997) "What is political discourse?", 11–52 i J. Bommaert & C. Bulcaen (red.) *Political linguistics*. Amsterdam: Benjamins.
- Dikeç, M. (2017) *Urban rage. The revolt of the excluded*. New Haven: Yale University Press.
- Duyvendak, J.W. (2011) *The politics of home. Belonging and nostalgia in Western Europe and the United States*. New York: Palgrave Macmillan.
- Edwards, D. & J. Potter (1992) *Discursive psychology*. London: Sage.
- Ehn, B., J. Frykman & O. Löfgren (1993) *Försvenskningen av Sverige*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Eliassi, B. (2013) *Contesting Kurdish identities in Sweden. Quest for belonging among Middle Eastern youth*. New York: Palgrave Macmillan.
- Eliassi, B. (2017) "Conceptions of immigrant integration and racism among soicla workers in Sweden", *Journal of Progressive Human Services* 28 (1):6–35.

- Ericsson, U., I. Molina & P.-M. Ristilammi (2000) *Miljonprogram och media. Föreställningar av människor och förorter*. Norrköping och Stockholm: Integrationsverket och Riksantikvarieämbetet.
- Esping-Andersen, G. (1990) *The three worlds of welfare capitalism*. Oxford: Polity Press.
- Franzén, M. & E. Sandstedt (1981) *Grannskap och stadsplanering. Om stat och byggande i efterkrigstidens Sverige*. Akademisk avhandling. Uppsala: Uppsala universitet.
- Gardell, M. (2016) *Raskrigaren*. Stockholm: Pocketförlaget.
- Gergen, K. (1985) "The social constructionist movement in modern social psychology", *American Psychologist* 40 (3):266–275.
- Hage, G. (2000) *White nation. Fantasies of white supremacy in a multicultural society*. New York: Routledge.
- Houdt, F.V., S. Suvarierol & W. Schinkel (2011) "Neoliberal communitarian citizenship. Current trends towards 'earned citizenship' in the United Kingdom, France and the Netherlands", *International Sociology* 26 (3):408–432.
- Hellström, A. (2010) *Vi är de goda. Den offentliga debatten om Sverigedemokraterna och deras politik*. Stockholm: Tankekraft.
- Hellström, A. (2016) *Trust us. Reproducing the nation and the Scandinavian nationalist populist parties*. New York: Berghahn.
- Hübinette, T. & C. Lundström (2011) "Sweden after the recent election. The double-binding power of Swedish whiteness through the mourning of the loss of the 'old Sweden' and the passing of 'good Swede'", *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 19 (1):45–52.
- Hübinette, T. (2012) "Words that wound", 43–56 i K. Loftsdóttir & L. Jensen (red.) *Whiteness and postcolonialism in the Nordic region*. Farnham: Ashgate.
- Jonsson, S. (2010) *Sopornas planet*. Stockholm: Nordstedt.
- Kinberg Batra, A. (2016) "Vårt samhälle är ingen kravlös gemenskap", *Expressen*, 9 juli 2016.
- Linderborg, Å. (2011) *Socialdemokraterna skriver historia. Historieskrivning som ideologisk maktresurs 1892–2000*. Stockholm: Atlas.
- Miles, R. (1989) *Racism*. London: Routledge.
- Molina, I. (1998) *Stadens rasifiering. Etnisk boendesegregation i folkhemmet*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Möller, T. (2015) *Svensk politisk historia*, Lund: Studentlitteratur.
- Norocel, C. (2017) "Åkesson at Almedalen. Intersectional tensions and normalization of populist radical right discourse in Sweden", *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 25 (2):91–106.
- Phillips, D. (2006) "Parallel lives? Challenging discourses of British muslim segregation", *Environment and Planning D: Society and Space* 24 (1):25–40.
- Potter, J. & M. Wetherell (1987) *Discourse and social psychology. Beyond attitudes and behaviour*. London: Sage.
- Ristilammi, P.-M. (1994) *Rosengård och den svarta poesin. En studie om modern anorlundabet*. Stehag: Symposion.

- Schierup, C.-U. & A. Ålund (2011) "The end of Swedish exceptionalism? Citizenship, neoliberalism and politics of exclusion", *Race & Class* 53 (1):45–64.
- Sernhede, O. (2002) *Alienation is my nation. Hiphop och unga mäns utanförskap i den nya Sverige*. Stockholm: Ordfront.
- Sernhede, O., C. Thörn & H. Thörn (2016) "The Stockholm uprising in context. Urban social movements and the rise and demise of the Swedish welfare state city", 149–173 i M. Mayer, C. Thörn & H. Thörn (red.) *Urban uprisings. Challenging neoliberal urbanism in Europe*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Stigendal, M. (2016) *Samhällsgränser. Ojämlighetens orsaker och framtidsmöjligheterna i en storstad som Malmö*. Stockholm: Liber.
- Tedros, A. (2008) *Utanför storstaden. Konkurrerande framställningar av förorten i svensk storstadspolitik*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Tesfahuney, M. & M. Dahlstedt (red.) (2008) *Den bästa av världar? Beträktelser om en postpolitisk samtid*. Stockholm: Tankekraft.
- Thullberg, P. & K. Östberg (red.) (1994) *Den svenska modellen*. Lund: Studentlitteratur.
- Tunström, M. (2009) *På spaning efter den goda staden. Om konstruktioner av ideal och problem i svensk stadsbyggnadsdiskussion*. Örebro: Örebro universitet.
- Wetherell, M. & J. Potter (1988) "Discourse analysis and the identification of interpretative repertoires", 168–183 i C. Antaki (red.) *Analysing everyday explanation. A casebook of methods*. Thousand Oaks: Sage.
- Wetherell, M. & J. Potter (1992) *Mapping the language of racism. Discourse and the legitimization of exploitation*. New York: Columbia University Press.
- Wetherell, M. & N. Edley (2014) "A discursive psychological framework for analyzing men and masculinities", *Psychology of Men & Masculinity* 15 (4):355–364.
- Wilson, J. (2001) "Political discourse", 398–415 i D. Shiffrin, D. Tannen & H.E. Hamilton (red.) *The handbook of discourse analysis*. Malden, MA: Blackwell.
- Žižek, S. (1998) "Risk society and its discontents", *Historical Materialism* 2 (1):143–164.
- Åkesson, J. (2016) "Trygghet och tillit ska sättas främst", *Svenska Dagbladet*, 6 juli 2016.
- Ålund, A. (2004) "Internationell migration, socialt medborgarskap, kulturpanik", 21–53 i M. Dahlstedt & I. Lindberg (red.) *Rasism i Europa. Migration i den nya världsordningen*. Stockholm: Agora.
- Ålund, A., C.-U. Schierup & A. Neergaard (red.) (2017) *Reimagining the nation. Essays on twenty-first-century Sweden*. Peter Lang: Frankfurt am Main.
- Åmark, K. (2005) *Hundra år av välfärdsolitik. Välfärdsstatens framväxt i Norge och Sverige*. Umeå: Boréa.

Korresponderande författare

Magnus Dahlstedt
Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier
Linköpings universitet, 601 74 Norrköping
magnus.dahlstedt@liu.se

Författarpresentation

Magnus Dahlstedt är professor i socialt arbete vid Linköpings universitet. Hans forskning rör frågor om välfärd och medborgarskapande, med särskilt fokus på unga, inkludering och exkludering i migrationens tid.

Barzoo Eliassi är docent i socialt arbete vid Linnéuniversitetet och affilierad forskare vid Linnaeus University Centre for Concurrences in Colonial and Postcolonial Studies. Hans forskningsområde inbegriper medborgarskapsstudier och mångkulturalism i Västeuropa och Mellanöstern.